

DOI: 10.18523/2617-2607.2025.16.18-28

УДК 340.131:341.231.14:004

Володимир Венгер

Кандидат юридичних наук,

доцент кафедри загальнотеоретичного правознавства і публічного права

факультету правничих наук,

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3545-3996>

venhervm@ukma.edu.ua

Андрій Кошман

Аспірант кафедри загальнотеоретичного правознавства і публічного права

факультету правничих наук,

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5156-5779>

a.koshman@ukma.edu.ua

ПРАВА ЛЮДИНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ПРОЦЕДУРНІ ГАРАНТІЇ ТА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

У статті досліджено трансформацію прав людини в цифрову епоху. Увагу зосереджено на двох ключових підходах: нормативній еквівалентності та юридизації нових цифрових прав. Хоча традиційні правові рамки забезпечують певну адаптивність через еволюційне тлумачення, вони часто виявляються недостатніми для реагування на унікальні виклики цифрових технологій, зокрема автоматизовані системи ухвалення рішень. У дослідженні наголошено на важливості процедурних гарантій та доступу до ефективного правового захисту як індикаторів адекватності наявних прав або необхідності нових. На прикладі права на захист від автоматизованого ухвалення рішень показано, як визнання та формалізація нових цифрових прав можуть посилити процедурні гарантії та судовий захист. Юридизація права на захист від автоматизованого ухвалення рішень може забезпечити більш чіткі обов'язки, конкретні механізми реалізації та ефективніший судовий захист. Результати дослідження свідчать про те, що майбутнє захисту прав людини в цифрову епоху залежить не лише від змісту правового регулювання, а й значною мірою від ефективності процедурних, передусім судових, механізмів.

Ключові слова: права людини, цифровізація, цифрові права, нормативна еквівалентність, юридизація, процедурні гарантії, автоматизоване ухвалення, судовий захист.

Постановка проблеми

Стрімкий розвиток цифрових технологій докорінно трансформував суспільні процеси, змінюючи способи життя, праці та взаємодії між людьми. Цифровізація не лише відкрила нові можливості для реалізації прав людини, а й поставила під сумнів здатність нинішніх підходів до нормативного регулювання забезпечити їх належний захист у нових умовах. Права людини, які були концептуалізовані та нормативно закріплені до настання цифрової епохи, часто не беруть до уваги специфіки

цифрового середовища. Це породжує дискусії щодо того, чи здатна еволюційна інтерпретація теперішнього каталогу прав забезпечити їх ефективний захист, чи необхідне системне переосмислення змісту та форм реалізації традиційних прав або ж формування нових, додаткових цифрових прав. У цьому контексті важливим є процедурний аспект: рівень забезпечення прав людини значною мірою залежить від ефективності правових процедур їхньої реалізації та захисту. Саме процедурні гарантії, зокрема доступ до судового захисту, можуть бути важливим індикатором того, який підхід є більш доцільним: адаптація та актуалізація наявних прав чи юдизація нових.

Аналіз досліджень і публікацій

У науковому дискурсі щодо природи прав людини, їх реалізації та механізмів захисту переважають доволі традиційні підходи, що спираються на фундаментальні праці другої половини ХХ століття. Саме в цей період антропоцентричний підхід до розуміння суспільних відносин і засад функціонування держав не тільки переважає в наукових пошуках, а й наповнює практику нормотворчості та нормозастосування в демократичних країнах. Ухвалення і реалізація Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод утворюють еволюційне сприйняття як природи прав людини, так і механізмів їх реалізації. Аналіз основ імплементації такого антропоцентричного підходу до української правничої науки відображено в працях М. Гнатівського, С. Головатого, М. Козюбри, С. Максимова, С. Перемота, П. Пушкаря, П. Рабіновича, М. Савчина, М. Фалалєєвої та ін. Зазвичай автори доволі загально позначають сучасні виклики цифровізації та можливі напрями розвитку і розуміння змісту прав людини. Більше уваги саме цифровим і технологічним викликам присвятили у своїх працях Ю. Бисага, М. Белова, О. Братасюк, Н. Верлос, В. Ігнатів, О. Коваленко, Н. Ментух, І. Попов, Ю. Разметасєва, І. Семененко та ін. Доволі чіткою є тенденція наукового поглиблення аналізу відповідної проблематики, проте комплексність сфери суспільних відносин і стрімкий розвиток технологій вимагають різнобічного аналізу не тільки юридичних, а й окремих технологічних аспектів.

З огляду на зазначене **мета цієї статті** — проаналізувати, як визнання окремих цифрових прав, як-от право на захист від автоматизованого ухвалення рішень, може сприяти посиленню процедурних гарантії та ефективності судового захисту прав людини в сучасних умовах цифровізації.

Виклад основного матеріалу

Цифровізація і права людини

Спрямованість на тотальну цифровізацію державної діяльності (насамперед цифровізацію адміністративних процедур і публічних послуг) та суспільства загалом має глибокі наслідки для реалізації та захисту прав людини. Використання цифрових технологій як державними органами, так і приватними суб'єктами суттєво впливає на ключові аспекти життєдіяльності людини, змінюючи способи доступу до прав, їх реалізації та захисту — як у фізичному, так і в цифровому середовищі¹.

Практична реалізація більшості особистих, політичних, економічних і соціальних прав без доступу до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх безпосереднього використання є ускладненою, якщо взагалі можливою². Наприклад, право на доступ до інформації тепер нерозривно пов'язане з цифровою інфраструктурою та рівнем цифрової грамотності. Право на свободу зібрань та об'єднань дедалі частіше реалізується в онлайн-просторі, який є вразливим до цензури, блокування та алгоритмічного контролю. Право на свободу вираження поглядів трансформується під впливом цифрових платформ, де модерація контенту здійснюється алгоритмами, що можуть обмежувати плюралізм думок. Право на працю та справедливі умови праці тепер значною мірою залежать від цифрової грамотності через автоматизацію та створення гіг-економіки. Право на приватність і захист персональних даних стикається з новими викликами, зокрема масовим збором даних, профілюванням, таргетуванням та автоматизованим ухваленням рішень на основі штучного інтелекту. Такі системи можуть посилювати нерівність у суспільстві та інколи навіть породжувати дискримінацію та підривати засади «процедурної» справедливості, особливо у сфері соціального забезпечення. Запровадження автоматизованих систем ухвалення рішень щодо соціальних виплат суттєво впливає на реалізацію права на соціальне забезпечення.

¹ Лабораторія цифрової безпеки (Цифролаба) та Міжнародний фонд «Відродження», *Права людини у цифровому вимірі. 2024: звіт*, <https://dslua.org/wp-content/uploads/2025/04/Prava-liudyny-u-tsyfrovomu-vymiri-compressed.pdf>.

² OECD, *Rights in the Digital Age* (Paris: OECD Publishing, 2022), https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/12/rights-in-the-digital-age_d3a850de/deb707a8-en.pdf.

У цьому контексті постає запитання: наскільки актуалізованою та сучасною є теперішня система механізмів реалізації та захисту прав людини для забезпечення захисту основних благ, потреб та інтересів особи в умовах цифрової трансформації? Цифровізація не просто доповнює наявні підходи до розуміння змісту та обсягу прав людини, а трансформує їх практичне функціонування в юридичному, соціальному та інституційному контекстах³. Ситуація ускладнюється тим, що більшість прав людини концептуально розвинуті та нормативно закріплені ще до початку цифрової епохи. Зокрема, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та низка інших документів були розроблені для аналогового середовища. Хоча ці документи залишаються актуальними, вони часто не беруть до уваги специфіки цифрових викликів. Судова практика вкрай активно актуалізує зміст прав людини в окремих сферах, проте таке приведення до сучасного розуміння викликів поки що є доволі точковим.

Такий стан справ породжує накопичення прогалин у захисті прав, що вимагає переосмислення й оновлення підходів до юридизації прав та їх нормативного закріплення. Наукові дискусії дедалі частіше зосереджуються не на питанні, *чи потрібно оновлювати права людини*, а на тому, *як саме це слід зробити*⁴. Ідея полягає в тому, щоб поглянути на це питання під дещо іншим кутом, а саме: які права людини потрібні у зв'язку з цифровізацією, якби довелось розробляти їх з нуля⁵. Основними підходами, які обговорюють в академічному середовищі, є парадигма нормативної еквівалентності (адаптація наявних прав до цифрового контексту) та юридизація нових цифрових прав (створення окремих прав, що відповідають викликам цифрової епохи).

Нормативна еквівалентність та адаптація наявних прав

Парадигма нормативної еквівалентності передбачає, що наявні права людини, за умови їх належного тлумачення, здатні охопити нові виклики, що постають у цифрову епоху⁶. Більшість фундаментальних прав сформульовані в доволі загальних термінологічних конструкціях, що відображають базові етичні та соціальні цінності, а не конкретні технологічні обставини. Завдяки такій універсальності вони залишаються актуальними в умовах змін, забезпечуючи гнучкість нормозастосування. Безсумнівно, саме завдяки цьому система захисту прав людини є актуальною впродовж тривалого часу. І саме цей аспект лежить в основі «парадигми нормативної еквівалентності», відповідно до якої наявні, передусім фундаментальні, права людини є достатніми для забезпечення захисту людей в онлайн-середовищі⁷.

Концепція про те, що права людини за умови їх належної інтерпретації можуть застосовуватися в «онлайн-світі» так само, як і в «офлайн-світі», розвивається починаючи з 2000-х років⁸. Оскільки відповідно до нормативної еквівалентності наявні права є актуальними та поширюються на цифрову сферу⁹, нові цифрові виклики можуть бути врегульовані в межах наявного каталогу прав. Наприклад, доступ до інтернету та мережевий нейтралітет дедалі частіше розглядають як елементи права на свободу вираження поглядів. Право на приватність охоплює захист від надмірного збору даних та алгоритмічного профілювання. Цей підхід має низку переваг: стабільність правової системи — широкі формулювання дають змогу адаптувати права до нових контекстів без потреби в радикальних змінах законодавства; інституційна сталість — наявні механізми захисту прав, зокрема суди, омбудсмени, міжнародні органи, можуть пристосовуватися до цифрових ситуацій; гнучкість — судова практика, зокрема Європейського суду з прав людини, демонструє здатність адаптувати традиційні права до нових викликів, як-от захист персональних даних, свобода вираження в інтернеті, цифрова приватність.

³ Sümeyye Elif Biber, "Digital Constitutionalism in Europe: Reframing Rights and Powers in the Algorithmic Society (Cambridge Studies in European Law and Policy): By De Gregorio, G. (2022). Cambridge: Cambridge University Press. £95," *International Review of Law, Computers & Technology* 37 (2023): 341, <https://doi.org/10.1080/13600869.2022.2127558>.

⁴ Cristina Cocito and Paul De Hert, "The Transformative Nature of the EU Declaration on Digital Rights and Principles: Replacing the Old Paradigm (Normative Equivalency of Rights)," *Computer Law & Security Review* 50 (2023): 105846, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105846>.

⁵ Bart Custers, "New Digital Rights: Imagining Additional Fundamental Rights for the Digital Era," *Computer Law & Security Review* 44 (2022): 105636, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105636>.

⁶ Наприклад, доступ до інтернету та мережевий нейтралітет підпадають під сферу захисту права людини на свободу вираження поглядів.

⁷ Cocito and De Hert, "The Transformative Nature of the EU Declaration on Digital Rights and Principles: Replacing the Old Paradigm (Normative Equivalency of Rights)."

⁸ *UN Human Rights Council resolution A/HRC/20/L.13*.

⁹ Gabor Rona and Lauren Aarons, "State Responsibility to Respect, Protect and Fulfill Human Rights Obligations in Cyberspace," *Journal of National Security Law and Policy* 8 (2016): 1–33; Dafna Dror-Shpoliansky and Yuval Shany, "It's the End of the (Offline) World as We Know it: From Human Rights to Digital Human Rights — A Proposed Typology," *European Journal of International Law* 32 (4) (2021): 1–37.

Однак зростання складності цифрового середовища поступово ставить під сумнів ефективність нормативної еквівалентності. Головний аргумент критиків цього підходу полягає в тому, що цифровий контекст є якісно новим і вимагає спеціальних правових механізмів, які не завжди вдається вивести з традиційних прав¹⁰. Регулярно виникають нові ризики, зокрема непрозорість алгоритмів, анонімність авторів, власників чи розробників, порушення рівності і дискримінація, відсутність можливості оскарження, які не завжди можуть бути ефективно врегульовані через еволюційне тлумачення традиційних прав. Парадигма нормативної еквівалентності зазнає викликів, які все більше ставлять під сумнів можливість її практичної реалізації, зокрема через екстраординарність і малу ефективність застосування традиційних підходів до прав людини для онлайн-середовища, наприклад, адекватного захисту людини від несприятливих наслідків автоматизованого ухвалення рішень¹¹. Все частіше з'являються суттєві прогалини в механізмах захисту прав людини та виникають ситуації, у яких адекватніший захист могли б надати нові, додаткові інструменти. Отже, виникає потреба в переосмисленні змісту й обсягу прав, а також розвитку нових цифрових прав, які б безпосередньо відповідали на виклики цифрової трансформації.

Юридизація нових цифрових прав

У відповідь на виклики цифрової епохи в науковому та нормозастосовному дискурсі дедалі активніше обговорюють необхідність визнання нових цифрових прав — таких, що виникають або набувають актуальності саме в умовах цифровізації. Ці права не завжди можуть бути виведені з традиційних прав людини, а тому потребують окремої концептуалізації, нормативного закріплення та процедурного забезпечення. Поняття «цифрові права» (інформаційні, віртуальні, інтернет)¹² є відносно новим і перебуває в процесі теоретичної концептуалізації¹³. Є два погляди на розуміння сутності цієї категорії. Перший: цифровими є всі права, реалізація яких тісно пов'язана з використанням цифрових технологій. Це охоплює й адаптовані фундаментальні права: свободу вираження поглядів онлайн, право на приватність у цифровому середовищі, право на доступ до інформації тощо. Згідно з другим поглядом, це лише нові права, або права четвертого покоління¹⁴, що виникають у відповідь на специфічні виклики цифрової епохи. До них належать право на доступ до інтернету, право на цифрову освіту, право бути забутим, право на захист від автоматизованого ухвалення рішень, право на анонімність, право на цифрову ідентичність тощо¹⁵.

Хоча поки що немає жодної систематичної методології для створення каталогу нових цифрових прав, у науковому обігу вже наявні їхні орієнтовні класифікації: цифрові права, що є адаптацією вже наявних прав; нові цифрові права, що поступово набувають фактичної формалізації; нові цифрові права, концептуалізовані тільки в науковій літературі¹⁶. За такого підходу йдеться про комплексне поєднання доволі усталених прав, як-от право на захист персональних даних і право на безпечне та чисте цифрове середовище, з порівняно новими, як-от право на мережевий нейтралітет, право на захист від автоматизованого ухвалення рішення, право бути офлайн, право на цифрову ідентичність та ін.

Більшість нових цифрових прав нині перебуває на стадії наукової концептуалізації, лише незначну частину з них вже нормативно закріплено. Виведення нових прав людини не є новим явищем у правовій доктрині загалом¹⁷ та в межах зусиль із конституціоналізації цифрового простору зокрема¹⁸. Водночас процес формування нового права людини — від його концептуального осмислення до офіційного визнання та практичного застосування — є тривалим і складним. Це зумовлено низкою об'єктивних чинників, зокрема необхідністю змістового наповнення права, визначення кореспондуючих обов'язків,

¹⁰ Cocito and De Hert, "The Transformative Nature of the EU Declaration on Digital Rights and Principles: Replacing the Old Paradigm (Normative Equivalency of Rights)."

¹¹ Special Rapporteur on the Right to Privacy, Report on Security and Surveillance (2018) A/HRC/37/62, 26; David P. Fidler, "Cyberspace and Human Rights," in *Research Handbook on International Law and Cyberspace*, ed. Nicholas Tsagourias (Edward Elgar, 2015).

¹² Братасюк О. Б., Ментух Н. Ф., «Поняття та класифікація цифрових прав в Україні», *Юридичний науковий електронний журнал* 10 (2021): 58–61, <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/12>.

¹³ Tony Roberts, *Understanding Digital Rights: Definitions, Conceptions, and Myths* (Brighton: Institute of Development Studies, 2025), <https://doi.org/10.19088/IDS.2025.014>.

¹⁴ Андрій Рибачук, «Конституційні гарантії соціальних прав особи та їх захист адміністративним судом», 5 квітня 2024, https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Konst_garant_soc_prav.pdf.

¹⁵ Kostyantyn I. Bieliakov et al., "Digital Rights in the Human Rights System," *InterEULawEast: Journal for the International and European Law, Economics and Market Integrations* 10 (2023): 183.

¹⁶ Custers, "New Digital Rights: Imagining Additional Fundamental Rights for the Digital Era."

¹⁷ Michael W. McConnell, "Ways to Think about Unenumerated Rights," *University of Illinois Law Review* 5 (2013): 1985.

¹⁸ Lex Gill, Dennis Redeker, and Urs Gasser, "Towards Digital Constitutionalism? Mapping Attempts to Craft an Internet Bill of Rights," *Berkman Center Research Publication* 2015–15, November 9 (2015): 1.

розроблення механізмів взаємодії з наявними правами, забезпечення процедурних гарантії та ефективних засобів правового захисту¹⁹.

Очевидно, що навіть сама можливість створення нового права має бути предметом глибокого доктринального аналізу, з урахуванням практичних викликів і правозастосовної реальності. Варіанти регулювання можуть суттєво відрізнятися залежно від юрисдикції, соціального, культурного й економічного контексту, особливостей правової системи, правосвідомості населення та національного менталітету²⁰.

Зростання ризиків і прогалин у захисті прав людини на практиці

Варто зазначити, що переосмислення та адаптація наявних прав для забезпечення їхньої ефективності в цифрову епоху досі є більш традиційним підходом. Однак ризики й прогалини в реалізації та захисті прав невинно зростають. Швидкість цифрової трансформації часто перевищує темпи правового реагування, що призводить до ситуацій, коли права людини є незахищеними або захищеними недостатньо. Інколи десятки тисяч або мільйони користувачів починають використовувати нові технології, цифрові застосунки чи процеси без реальної можливості напрацювання адекватних нормативних механізмів регулювання для пом'якшення найгірших наслідків таких технологій. Такий стрімкий розвиток і вплив, почасти негативний, цифрових технологій на верховенство права та права людини зумовлюють нові конституційні виклики, які дедалі складніше ідентифікувати й долати²¹. Численні наукові дослідження вказують на те, що значна частина конституційних положень є застарілими²², а нові закони та підзаконні акти про цифрове середовище нерідко суперечать конституційним положенням.

Як наслідок, у науковій площині виник та активно розвивається «цифровий конституціоналізм» як рух за процес конституціоналізації цифрового середовища для належної реалізації та повноцінного захисту прав людини в онлайн-просторі²³. Його мета — зберегти фундаментальні принципи прав людини, верховенства права та демократичного контролю в умовах цифрової трансформації за допомогою конституційних механізмів. Щоб забезпечити більш адекватний захист прав людини, важливо зафіксувати (принаймні основні) цифрові права на рівні конституційного регулювання, інтегрувати їх у загальну систему права, послідовно провівши їх через систему законодавства, а також чітко визначити механізми їхньої реалізації та захисту, зокрема адміністративні та судові процедури. Судова юридизація судами загальної юрисдикції та інтерпретаційна діяльність органів конституційного контролю можуть бути першими кроками на цьому шляху, проте вирішити проблему повністю не зможуть.

Процедурні гарантії та підвищення ефективності судового захисту

З огляду на зазначене вище обидва підходи мають переваги та складнощі. Оскільки непросто обрати єдиний підхід у контексті матеріального права, у цій статті наведено аргументи щодо доцільності зміщення фокусу на процедурний аспект реалізації та захисту прав. Обов'язок держави полягає в тому, щоб визнавати, створювати умови для реалізації та охорони права людини, і саме для цього мають бути дієві процедурні гарантії та ефективний доступ до засобів їхнього правового захисту²⁴. Процедурні гарантії в частині доступу до ефективних засобів правового захисту, передусім судового, можуть бути індикатором того, що еволюційна інтерпретація наявних прав чи юридизація нового права є доцільнішим способом правового регулювання. Ефективні процедурні гарантії спонукають держави (можливо, і приватних акторів) виконувати відповідні позитивні й негативні зобов'язання (спрямовувати свої зусилля на виконання), а отже, особи, яким надано захист, знатимуть про свої права і зможуть притягнути державу до відповідальності у разі невиконання зобов'язань. На прикладі права не бути суб'єктом автоматизованого ухвалення рішень розглянемо, як юридизація нового цифрового права може сприяти посиленню процедурних гарантії та ефективності судового захисту.

¹⁹ James W. Nickel, *Making Sense of Human Rights*, 2nd ed. (Blackwell Publishing Ltd, 2007), 27–35.

²⁰ Oreste Pollicino, “The Right to Internet Access: Quid Iuris?” Chapter, in *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*, ed. Andreas von Arnould, Kerstin von der Decken, and Mart Susi (Cambridge University Press, 2020), 263–75.

²¹ Abeer Alubaidi, “Challenges to Implementing the International Digital Law to Protect Digital Rights,” *Journal of Law and Sustainable Development* 11 (2023): e554, <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i5.554>.

²² Giovanni De Gregorio and Oreste Pollicino, “Guest Blog Series on Preserving Public Values in The Automated State: Digital Constitutionalism: What Is It, What Is at Stake, and How Is the Current Research Distinct,” *SLSA Blog*, <https://slsablog.co.uk/blog/blog-posts/digital-constitutionalism-what-is-it-what-is-at-stake-and-how-is-the-current-research-distinct/>.

²³ Edoardo Celeste, “What Is Digital Constitutionalism? — The Digital Constitutionalist,” *Digi Con*, February 21, 2022, <https://digi-con.org/what-is-digital-constitutionalism/>.

²⁴ Kerstin von der Decken and Nikolaus Koch, “Recognition of new human rights: phases, techniques and the approach of ‘differentiated traditionalism’,” in *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*, ed. Andreas von Arnould, Kerstin von der Decken, and Mart Susi (Cambridge University Press, 2020), 7–20.

До прикладу, автоматизоване ухвалення рішень може суттєво впливати на реалізацію та захист права на соціальне забезпечення. Уряди різних країн світу інтегрували автоматизоване ухвалення рішень у системи соціального забезпечення, щоб ефективніше керувати масштабними адміністративними завданнями, стандартизувати процес ухвалення рішень та зменшувати витрати. Ці системи обробляють визначення права на отримання допомоги, розраховують виплати, виявляють шахрайство й автоматизують санкції або перевірки. Водночас постійні практичні проблеми та технічні труднощі під час застосування автоматизованого ухвалення рішень зумовлюють несприятливі наслідки як для окремих осіб, так і для суспільства загалом²⁵. Це може бути пов'язано з непрозорістю в розробленні та діяльності систем, ризиками упередженості та дискримінації, складністю оскарження автоматизованих рішень. Через недостатню прозорість алгоритмів штучного інтелекту можуть виникати ситуації, коли люди, права яких порушують дії або рішення системи, не знають, чому так сталося, зокрема, чому їм відмовили в певній послугі або застосували до них певне рішення²⁶. Хоча автоматизоване ухвалення рішень сприяє швидкості й ефективності адміністративних процесів, недотримання вимог прозорості, правових гарантій та підзвітності часто призводить до порушень прав, особливо вразливих груп.

Утім, поширеною є думка, що наявні права, за умов належного тлумачення та застосування, мають надійну нормативну основу для захисту людей від несприятливих наслідків автоматизованого ухвалення рішень²⁷. По-перше, особа має право не підлягати рішенню, що ґрунтується винятково на автоматизованій обробці, зокрема й профайлінгу, що породжує правові наслідки, окрім випадків, визначених законом²⁸. По-друге, право на повагу до людської гідності, право на рівність та заборону дискримінації, право на повагу до приватного і сімейного життя та право на конфіденційність у контексті захисту персональних даних пропонують гнучку та достатню систему захисту осіб від шкоди, пов'язаної з автоматизованим ухваленням рішень. Однак кількість резонансних випадків невинуватеного позбавлення й обмеження доступу громадян до соціальної допомоги лише зростає, що формує недовіру до застосування систем автоматизованого ухвалення рішень²⁹. На думку багатьох науковців, такий стан справ зумовлений тим, що наявні механізми є неефективними без надійних процедурних прав і доступних засобів правового захисту³⁰. Отже, саме посилення процедурних гарантій та доступу до засобів правового захисту є надзвичайно важливим для забезпечення ефективності наявних засобів захисту прав людини від шкоди, спричиненої автоматизованим ухваленням рішень.

Однак саме визнання та нормативне закріплення окремого цифрового права — права на захист від автоматизованого ухвалення рішення — може забезпечити найкращі процедурні гарантії, покладаючи чіткі юридичні обов'язки на осіб, що ухвалюють рішення, та процедури їх перегляду. Розвиток окремого права дає можливість передбачати їхню більшу конкретність і проактивний захист завдяки потрібним юридичним механізмам і процедурам їхньої реалізації та захисту³¹. Своєю чергою нормативна фіксація цього права полегшує судам і науковцям розроблення доктрини, що спрощує виявлення порушень, визначення завданої шкоди, подання позовів тощо³².

У цифровому середовищі засоби правового захисту традиційних прав часто практично ускладнені чи й зовсім недоступні через недостатню обізнаність, складність або проблеми з доказами (особливо у разі непрямой дискримінації)³³, юридизація нового права уможливить визначення чіткіших

²⁵ Lucas M. Haitsma, "Addressing Discrimination in Algorithmic Profiling: Examining Risk Governance in Dutch Public Social Security Agencies," *European Journal of Social Security* 27, no. 2 (2025): 191–212, <https://doi.org/10.1177/13882627251351093>.

²⁶ Junaid Sattar Butt, "A Comparative Study about the Use of Artificial Intelligence (AI) in Public Administration of Nordic states with Other European Economic Sectors," *Euro Economica* 43, no. 1 (2024): 40–66, <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/EE/article/view/2740>.

²⁷ Elena Abrusci and Richard Mackenzie-Gray Scott, "The Questionable Necessity of a New Human Right Against Being Subject to Automated Decision-Making," *International Journal of Law and Information Technology* 31, no. 2 (2023): 114–43, <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaad013>.

²⁸ Стаття 22 GDPR; стаття 8 Закону України «Про захист персональних даних».

²⁹ European Parliament, *Plenary Insights — March 2024*, Directorate-General for Communication, European Parliament, March 12, 2024, <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2024/en-plenary-insights-march-2024.pdf>.

³⁰ Lina Dencik, "The Datafied Welfare State: A Perspective from the UK," in *New Perspectives in Critical Data Studies: The Ambivalences of Data Power*, ed. Andreas Hepp, Julianne Jarke, and Leif Kramp (Springer International Publishing 2022), https://doi.org/10.1007/978-3-030-96180-0_7; Catharina Rosell, "The Use of Artificial Intelligence in the Public Sector and Transparency Issues" (Thesis Basic level (degree of Bachelor) Örebro University, School of Behavioural, Social and Legal Sciences, 2023).

³¹ Von der Decken and Koch, "Recognition of New Human Rights: Phases, Techniques and the Approach of 'Differentiated Traditionalism'."

³² Andreas von Arnould, Kerstin von der Decken, and Mart Susi, eds., *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric* (Cambridge University Press, 2020).

³³ Council of Europe, *CDDH-IA(2025)11: Drafting Group on Human Rights and Artificial Intelligence* [Paper], Steering Committee for Human Rights (CDDH-IA), 2025, <https://rm.coe.int/cddh-ia-2025-11-2778-2971-1116-v-1/1680b51377>.

обов'язків щодо забезпечення прозорості використання алгоритмів і змістовного пояснення автоматизованих результатів. Завдяки відповідним правовим механізмам, що спираються на належну адміністративну підтримку органів публічної влади, фізичні особи матимуть можливість реалізувати право на перегляд рішення без застосування автоматизованої обробки даних, на врахування позиції суб'єкта даних; на оскарження ухваленого рішення, вимагаючи від держави, а іноді від приватних суб'єктів, виконання конкретних дій або утримання від виконання³⁴. Найважливіше, що така юридикація визначить підстави та порядок звернення зі скаргою до контролюючого органу, позовом до суду щодо дотримання процедури та/або відшкодування шкоди. Отже, право на захист від автоматизованого ухвалення рішень може збільшити доступ до адміністративних і судових процедур перегляду, підкріплених справедливими стандартами доказування та конкретними зобов'язаннями суб'єктів застосування автоматизованих систем.

Висновки

Цифрова трансформація суспільства створює нові виклики для системи прав людини, ставлячи під сумнів здатність традиційних правових та адміністративних механізмів забезпечити належний захист особи в цифровому середовищі. Є два основні підходи до вирішення цієї проблеми: нормативна еквівалентність, що передбачає адаптацію наявних прав, та юридикація нових цифрових прав, яка пропонує створення окремих прав, спеціальних для цифрової епохи.

Хоча адаптація традиційних прав має низку переваг, зокрема стабільність, правову визначеність, інституційну сталість, вона часто виявляється недостатньою для реагування на специфічні ризики, пов'язані з використанням цифрових технологій. Зокрема, автоматизоване ухвалення рішень, алгоритмічна дискримінація, непрозорість цифрових процесів та обмежена доступність засобів правового захисту потребують нових підходів.

У цьому контексті процедурні гарантії: доступ до ефективних засобів правового захисту, прозорість процедур, можливість оскарження — набувають особливого значення. Саме вони дають змогу оцінити практичну ефективність того чи того підходу. Як продемонстровано на прикладі права на захист від автоматизованого ухвалення рішень, юридикація нового цифрового права може забезпечити більш чіткі обов'язки, конкретні механізми реалізації та ефективніший судовий захист.

Отже, майбутнє захисту прав людини в цифрову епоху залежить не лише від змісту правового регулювання, а й від дієвості процедурних механізмів. Зміщення акценту на процедурний аспект дає змогу перейти від теоретичних дискусій до практичного оцінювання ефективності відповідної системи регулювання. Це, своєю чергою, відкриває шлях до формування більш справедливої, прозорої та адаптивної моделі захисту прав людини в умовах цифрової трансформації.

³⁴ European Court of Human Rights, *Golder v. the United Kingdom*, App. 4451/70, A/18, [1975].

Список використаних джерел

- Братасюк, О. Б., Ментух Н. Ф. «Поняття та класифікація цифрових прав в Україні». *Юридичний науковий електронний журнал* 10 (2021): 58–61. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/12>.
- Лабораторія цифрової безпеки (Цифролаба) та Міжнародний фонд «Відродження». *Права людини у цифровому вимірі. 2024: звіт*. <https://dslua.org/wp-content/uploads/2025/04/Prava-liudyny-utsyfrovomu-vymiri-compressed.pdf>.
- Рибачук, Андрій. «Конституційні гарантії соціальних прав особи та їх захист адміністративним судом». 5 квітня 2024. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Konst_garant_soc_prav.pdf.
- Abrusci, Elena, and Richard Mackenzie-Gray Scott. “The Questionable Necessity of a New Human Right Against Being Subject to Automated Decision-Making.” *International Journal of Law and Information Technology* 31, no. 2 (2023): 114–43. <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaad013>.
- Alubaidi, Abeer. “Challenges to Implementing the International Digital Law to Protect Digital Rights.” *Journal of Law and Sustainable Development* 11 (2023): e554. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i5.554>.
- Arnould, Andreas von, Kerstin von der Decken, and Mart Susi, eds. *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*. Cambridge University Press, 2020.
- Biber, Sümeyye Elif. “Digital Constitutionalism in Europe: Reframing Rights and Powers in the Algorithmic Society (Cambridge Studies in European Law and Policy): By De Gregorio, G. (2022). Cambridge: Cambridge University Press. £95.” *International Review of Law, Computers & Technology* 37 (2023): 341–4. <https://doi.org/10.1080/13600869.2022.2127558>.
- Bieliakov, Kostyantyn I., Oleksandr O. Tykhomyrov, Liudmyla V. Radovetska, and Oleksii V. Kostenko. “Digital Rights in the Human Rights System.” *InterEULawEast: Journal for the International and European Law, Economics and Market Integrations* 10 (2023): 183–207. <https://doi.org/10.22598/iele.2023.10.1.10>.
- Butt, Junaid Sattar. “A Comparative Study about the Use of Artificial Intelligence (AI) in Public Administration of Nordic States with Other European Economic Sectors.” *Euro Economica* 43, no. 1 (2024): 40–66. <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/EE/article/view/2740>.
- Celeste, Edoardo. “What Is Digital Constitutionalism? — The Digital Constitutionalist.” *Digi Con*, February 21, 2022. <https://digi-con.org/what-is-digital-constitutionalism/>.
- Cocito, Cristina, and Paul De Hert. “The Transformative Nature of the EU Declaration on Digital Rights and Principles: Replacing the Old Paradigm (Normative Equivalency of Rights).” *Computer Law & Security Review* 50 (2023): 105846. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105846>.
- Council of Europe. CDDH IA(2025)11: Drafting Group on Human Rights and Artificial Intelligence [Paper]. Steering Committee for Human Rights (CDDH IA). 2025. <https://rm.coe.int/cddh-ia-2025-11-2778-2971-1116-v-1/1680b51377>.
- Custers, Bart. “New Digital Rights: Imagining Additional Fundamental Rights for the Digital Era.” *Computer Law & Security Review* 44 (2022): 105636. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105636>.
- De Gregorio, Giovanni, and Oreste Pollicino. “Guest Blog Series on Preserving Public Values in The Automated State: Digital Constitutionalism: What Is It, What Is at Stake, and How Is the Current Research Distinct.” *SLSA Blog*. <https://slsablog.co.uk/blog/blog-posts/digital-constitutionalism-what-is-it-what-is-at-stake-and-how-is-the-current-research-distinct/>.
- Dencik, Lina. “The Datafied Welfare State: A Perspective from the UK.” In *New Perspectives in Critical Data Studies: The Ambivalences of Data Power*, edited by Andreas Hepp, Juliane Jarke, and Leif Kramp. Springer International Publishing, 2022. https://doi.org/10.1007/978-3-030-96180-0_7.
- Dror-Shpoliansky, Dafna, and Yuval Shany. “It’s the End of the (Offline) World as We Know it: From Human Rights to Digital Human Rights — A Proposed Typology.” *European Journal of International Law* 32 (4) (2021): 1–37.
- European Court of Human Rights. *Golder v. the United Kingdom*. App. 4451/70, A/18, [1975].
- European Parliament. *Plenary Insights — March 2024*. Directorate General for Communication, European Parliament, March 12, 2024. <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2024/en-plenary-insights-march-2024.pdf>.
- Fidler, David P. “Cyberspace and Human Rights.” In *Research Handbook on International Law and Cyberspace*, edited by Nicholas Tsagourias. Edward Elgar, 2015.
- Gill, Lex, Dennis Redeker, and Urs Gasser. “Towards Digital Constitutionalism? Mapping Attempts to Craft an Internet Bill of Rights.” *Berkman Center Research Publication* 2015–15, November 9 (2015): 1.
- Haitsma, Lucas M. “Addressing Discrimination in Algorithmic Profiling: Examining Risk Governance in Dutch Public Social Security Agencies.” *European Journal of Social Security* 27, no. 2 (2025): 191–212. <https://doi.org/10.1177/13882627251351093>.

- McConnell, Michael W. "Ways to Think about Unenumerated Rights." *University of Illinois Law Review* 5 (2013): 1985.
- Nickel, James W. *Making Sense of Human Rights*. 2nd ed. Blackwell Publishing Ltd, 2007.
- OECD. *Rights in the Digital Age*. Paris: OECD Publishing, 2022. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/12/rights-in-the-digital-age_d3a850de/deb707a8-en.pdf.
- Pollicino, Oreste. "The Right to Internet Access: Quid Iuris?" Chapter. In *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*, edited by Andreas von Arnould, Kerstin von der Decken, and Mart Susi, 263–75. Cambridge University Press, 2020.
- Roberts, Tony. *Understanding Digital Rights: Definitions, Conceptions, and Myths*. Brighton: Institute of Development Studies, 2025. <https://doi.org/10.19088/IDS.2025.014>.
- Rona, Gabor, and Lauren Aarons. "State Responsibility to Respect, Protect and Fulfill Human Rights Obligations in Cyberspace." *Journal of National Security Law and Policy* 8 (2016): 1–33.
- Rosell, Catharina. "The Use of Artificial Intelligence in the Public Sector and Transparency Issues." Thesis Basic level (degree of Bachelor) Örebro University, School of Behavioural, Social and Legal Sciences, 2023.
- Special Rapporteur on the Right to Privacy. *Report on Security and Surveillance (2018) A/HRC/37/62. UN Human Rights Council resolution A/HRC/20/L.13*.
- Von der Decken, Kerstin, and Nikolaus Koch. "Recognition of new human rights: phases, techniques and the approach of 'differentiated traditionalism'." In *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*, edited by Andreas von Arnould, Kerstin von der Decken, and Mart Susi, 7–20. Cambridge University Press, 2020.

Bibliography

- Abrusci, Elena, and Richard Mackenzie-Gray Scott. "The Questionable Necessity of a New Human Right Against Being Subject to Automated Decision-Making." *International Journal of Law and Information Technology* 31, no. 2 (2023): 114–43. <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaad013>.
- Alubaidi, Abeer. "Challenges to Implementing the International Digital Law to Protect Digital Rights." *Journal of Law and Sustainable Development* 11 (2023): e554. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i5.554>.
- Arnould, Andreas von, Kerstin von der Decken, and Mart Susi, eds. *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*. Cambridge University Press, 2020.
- Biber, Sümeyye Elif. "Digital Constitutionalism in Europe: Reframing Rights and Powers in the Algorithmic Society (Cambridge Studies in European Law and Policy): By De Gregorio, G. (2022). Cambridge: Cambridge University Press. £95." *International Review of Law, Computers & Technology* 37 (2023): 341–4. <https://doi.org/10.1080/13600869.2022.2127558>.
- Bieliakov, Kostyantyn I., Oleksandr O. Tykhomyrov, Liudmyla V. Radovetska, and Oleksii V. Kostenko. "Digital Rights in the Human Rights System." *InterEULawEast: Journal for the International and European Law, Economics and Market Integrations* 10 (2023): 183–207. <https://doi.org/10.22598/iele.2023.10.1.10>.
- Bratasiuk, O. B., and Mentukh N. F. "The Concept and Classification of Digital Rights in Ukraine." *Juridical Scientific and Electronic Journal* 10 (2021): 58–61. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/12> [in Ukrainian].
- Butt, Junaid Sattar. "A Comparative Study about the Use of Artificial Intelligence (AI) in Public Administration of Nordic States with Other European Economic Sectors." *Euro Economica* 43, no. 1 (2024): 40–66. <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/EE/article/view/2740>.
- Celeste, Edoardo. "What Is Digital Constitutionalism? — The Digital Constitutionalist." *Digi Con*, February 21, 2022. <https://digi-con.org/what-is-digital-constitutionalism/>.
- Cocito, Cristina, and Paul De Hert. "The Transformative Nature of the EU Declaration on Digital Rights and Principles: Replacing the Old Paradigm (Normative Equivalency of Rights)." *Computer Law & Security Review* 50 (2023): 105846. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105846>.
- Council of Europe. CDDH IA(2025)11: Drafting Group on Human Rights and Artificial Intelligence [Paper]. Steering Committee for Human Rights (CDDH IA). 2025. <https://rm.coe.int/cddh-ia-2025-11-2778-2971-1116-v-1/1680b51377>.
- Custers, Bart. "New Digital Rights: Imagining Additional Fundamental Rights for the Digital Era." *Computer Law & Security Review* 44 (2022): 105636. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105636>.
- De Gregorio, Giovanni, and Oreste Pollicino. "Guest Blog Series on Preserving Public Values in The Automated State: Digital Constitutionalism: What Is It, What Is at Stake, and How Is the Current Research Distinct." *SLSA Blog*. <https://slsablog.co.uk/blog/blog-posts/digital-constitutionalism-what-is-it-what-is-at-stake-and-how-is-the-current-research-distinct/>.

- Dencik, Lina. "The Datafied Welfare State: A Perspective from the UK." In *New Perspectives in Critical Data Studies: The Ambivalences of Data Power*, edited by Andreas Hepp, Juliane Jarke, and Leif Kramp. Springer International Publishing, 2022. https://doi.org/10.1007/978-3-030-96180-0_7.
- Digital Security Laboratory (Cyfrolab) and the International Renaissance Foundation. *Human Rights in the Digital Dimension. 2024: Report*. <https://dslua.org/wp-content/uploads/2025/04/Prava-liudyny-utsyfrovomu-vymiri-compressed.pdf> [in Ukrainian].
- Dror-Shpoliansky, Dafna, and Yuval Shany. "It's the End of the (Offline) World as We Know it: From Human Rights to Digital Human Rights — A Proposed Typology." *European Journal of International Law* 32 (4) (2021): 1–37.
- European Court of Human Rights. *Golder v. the United Kingdom*. App. 4451/70, A/18, [1975].
- European Parliament. *Plenary Insights — March 2024*. Directorate General for Communication, European Parliament, March 12, 2024. <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2024/en-plenary-insights-march-2024.pdf>.
- Fidler, David P. "Cyberspace and Human Rights." In *Research Handbook on International Law and Cyberspace*, edited by Nicholas Tsagourias. Edward Elgar, 2015.
- Gill, Lex, Dennis Redeker, and Urs Gasser. "Towards Digital Constitutionalism? Mapping Attempts to Craft an Internet Bill of Rights." *Berkman Center Research Publication* 2015–15, November 9 (2015): 1.
- Haitsma, Lucas M. "Addressing Discrimination in Algorithmic Profiling: Examining Risk Governance in Dutch Public Social Security Agencies." *European Journal of Social Security* 27, no. 2 (2025): 191–212. <https://doi.org/10.1177/13882627251351093>.
- McConnell, Michael W. "Ways to Think about Unenumerated Rights." *University of Illinois Law Review* 5 (2013): 1985.
- Nickel, James W. *Making Sense of Human Rights*. 2nd ed. Blackwell Publishing Ltd, 2007.
- OECD. *Rights in the Digital Age*. Paris: OECD Publishing, 2022. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/12/rights-in-the-digital-age_d3a850de/deb707a8-en.pdf.
- Pollicino, Oreste. "The Right to Internet Access: Quid Iuris?" Chapter. In *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*, edited by Andreas von Arnould, Kerstin von der Decken, and Mart Susi, 263–75. Cambridge University Press, 2020.
- Roberts, Tony. *Understanding Digital Rights: Definitions, Conceptions, and Myths*. Brighton: Institute of Development Studies, 2025. <https://doi.org/10.19088/IDS.2025.014>.
- Rona, Gabor, and Lauren Aarons. "State Responsibility to Respect, Protect and Fulfill Human Rights Obligations in Cyberspace." *Journal of National Security Law and Policy* 8 (2016): 1–33.
- Rosell, Catharina. "The Use of Artificial Intelligence in the Public Sector and Transparency Issues." Thesis Basic level (degree of Bachelor) Örebro University, School of Behavioural, Social and Legal Sciences, 2023.
- Rybachuk, Andriy. "Constitutional guarantees of social rights of the individual and their protection by the administrative court." April 5, 2024. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Konst_garant_soc_prav.pdf [in Ukrainian].
- Special Rapporteur on the Right to Privacy. *Report on Security and Surveillance (2018) A/HRC/37/62. UN Human Rights Council resolution A/HRC/20/L.13*.
- Von der Decken, Kerstin, and Nikolaus Koch. "Recognition of new human rights: phases, techniques and the approach of 'differentiated traditionalism'." In *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*, edited by Andreas von Arnould, Kerstin von der Decken, and Mart Susi, 7–20. Cambridge University Press, 2020.

Volodymyr Venher

PhD, Associate Professor,

Jurisprudence and Public Law Department, Faculty of Law,

National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3545-3996>venhervm@ukma.edu.ua**Andrii Koshman**

PhD researcher,

Jurisprudence and Public Law Department, Faculty of Law,

National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-5156-5779>a.koshman@ukma.edu.ua**HUMAN RIGHTS IN THE DIGITAL AGE:
PROCEDURAL GUARANTEES AND JUDICIAL PROTECTION****Abstract**

This article explores the transformation of human rights in the digital age, focusing on two key approaches: normative equivalency and the juridification of new digital rights. While traditional human rights frameworks, grounded in universal principles, demonstrate a degree of adaptability through evolutionary interpretation, they often prove insufficient to address the unprecedented challenges posed by digital technologies, particularly algorithmic governance and automated decision-making systems. These developments reshape the conditions for exercising fundamental rights such as privacy, equality, and access to justice, introducing risks of opacity, discrimination, and procedural unfairness. Against this backdrop, the study emphasizes the importance of procedural safeguards and access to effective legal remedies as indicators of the adequacy of existing rights or the need for new ones. Using the example of the right to protection against automated decision-making as an illustrative case, the article demonstrates how the juridification, through the recognition and legal formalization of specific digital rights, can enhance the procedural guarantees and judicial protection for individuals. This not only clarifies correlative duties for public and private actors but also facilitates enforceable standards and remedies, bridging normative gaps that evolutionary interpretation cannot fully resolve. The findings suggest that the future of human rights protection in the digital age depends less on expanding substantive norms and more on the effectiveness of procedural architectures—administrative and judicial—that guarantee accessibility, accountability, and fairness in a rapidly evolving technological environment. By shifting the focus from abstract normative debates to practical procedural design, this research contributes to the discourse on digital constitutionalism and offers a roadmap for integrating new rights into existing legal systems to safeguard human dignity in an algorithmic society.

Keywords: human rights, digitalization, digital rights, normative equivalence, juridification, procedural safeguards, automated decision-making, judicial protection.

*Матеріал надійшов 14.10.2025**Схвалено до публікації 09.12.2025**Оприлюднено 31.12.2025*

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)